

ภาคผนวก ก.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

แบบสัมภาษณ์
ผู้บริหารภาครัฐ

โครงการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

ผู้สัมภาษณ์.....นางเอื้ออิสรา หงส์หิรัญ.....
วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....
แบบสัมภาษณ์เลขที่.....
ผู้ให้สัมภาษณ์.....
หน่วยงาน.....
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ตอนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ตำแหน่งที่ท่านดำรงอยู่ในปัจจุบัน.....
2. ระยะเวลาที่ท่านปฏิบัติราชการในจังหวัดพะเยา.....ปี.....เดือน
3. ท่าน หรือ หน่วยงานของท่านมีส่วนในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกวีานพะเยา และพื้นที่โดยรอบ ในลักษณะใด (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก)
 - ด้านการใช้ประโยชน์
 - ด้านการจัดการ
 - อื่น ๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน

1. ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดพะเยา มีการใช้ประโยชน์จากกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบในลักษณะใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ตัวเลือก เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย)
 - ใช้เป็นแหล่งผลิตน้ำประปา
 - ใช้เป็นแหล่งรองรับน้ำทิ้งจากชุมชนเมืองและโดยรอบ
 - ใช้เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
 - ใช้เป็นแหล่งศึกษาวิจัยด้านทรัพยากรประมง
 - ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและนันทนาการ
 - อื่น ๆ (ระบุ).....

2. หน่วยงานของท่านมีการใช้ประโยชน์จากกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบในลักษณะใดบ้าง

.....

.....

.....

3. ปัจจุบันประชาชนในเขตเมือง (ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา) และในเขตชนบท (นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา) มีการใช้ประโยชน์จากกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบอย่างไรบ้าง

- ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ (ใช้เป็นแหล่งพักผ่อน ท่องเที่ยว)

โดย.....

.....

- ด้านการเกษตร (ใช้น้ำเพื่อการเกษตร หรือ การทำนาบัว นากก)

โดย.....

.....

- ด้านการประมง

โดย.....

.....

- ด้านการค้าขาย (ขายสินค้าริมกวาน หรือใช้ทรัพยากรของกวานมาขาย เช่น บัว ผักตบชวา สาหร่าย)

โดย.....

.....

- ด้านอื่น ๆ (ระบุ).....

โดย.....

.....

4. ลักษณะการใช้ประโยชน์จากกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบของประชาชนในเขตเมือง (ในเขตเทศบาลเมือง) และเขตชนบท (นอกเขตเทศบาลเมือง) มีความแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

- 4.1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ของประชาชนในเขตเมือง.....

.....

.....

.....

4.2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ของประชาชนในเขตชนบท.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบันของบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

1. การใช้ประโยชน์จากบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ ทั้งจากหน่วยงานของรัฐ และประชาชน มีผลทำให้บ้านพะเยาเกิดความเสื่อมโทรมในลักษณะใดบ้าง
 - ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำในบ้านพะเยา เนื่องจากการปล่อยน้ำเสียจากชุมชนระบายลงสู่บ้านพะเยา
 - ปริมาณสัตว์น้ำลดลง เนื่องจากการจับปลาในฤดูวางไข่ และจับปลาด้วยอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม
 - เนื้อที่ของบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบลดลง เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่
 - ความสามารถในการกักเก็บน้ำลดลง เนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินลงสู่แหล่งน้ำ
 - อื่น ๆ (ระบุ).....

2. สภาพความเสื่อมโทรมของบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน ตามข้อ 1 นั้น ท่านคิดว่าเรื่องใดเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4. ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน

1. หน่วยงานของท่านมีส่วนในการจัดการบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในลักษณะใดบ้าง อย่างไร
 - การดูแลรักษา โดย.....

.....

.....

 - การก่อสร้างบำรุง โดย.....

.....

.....

- การออกกฎ ระเบียบ โดย.....
.....
.....
- การพัฒนาฟื้นฟู โดย.....
.....
.....
- อื่น ๆ (ระบุ).....
.....

2. นอกเหนือจากหน่วยงานของท่านแล้ว มีหน่วยงานของรัฐ และ/หรือ องค์กรใดบ้างที่มีส่วนในการจัดการกรรบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

• ด้านการดูแลรักษา

- การกำจัดผักตบชวา

(1)

(2)

(3)

- การขุดลอกกรรบ้าน

(1)

(2)

(3)

- การตรวจสอบคุณภาพของน้ำในกรรบ้าน

(1)

(2)

(3)

- การตรวจสอบระดับน้ำในกรรบ้าน

(1)

(2)

(3)

- การดูแลขยายและเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในกรรบ้าน

(1)

(2)

(3)

- อื่น ๆ (ระบุ)
- (1).....
- (2).....
- (3).....

- **ด้านการก่อสร้าง บำรุง**

- ถนนรอบกว๊าน
- (1).....
- (2).....
- (3).....

- พนังกั้นดินริมตลิ่ง
- (1).....
- (2).....
- (3).....

- สวนหย่อม
- (1).....
- (2).....
- (3).....

- อื่น ๆ (ระบุ).....
- (1).....
- (2).....
- (3).....

- **ด้านการออกกฎ ระเบียบ**

- การกำหนดเขตพื้นที่และฤดูกาลจับสัตว์น้ำ
- (1).....
- (2).....
- (3).....

- การกำหนด ชนิด ประเภท ขนาด ของอุปกรณ์จับสัตว์น้ำ
- (1).....
- (2).....
- (3).....

- การกำหนดเขตพื้นที่ของครัวเรือนพะเยาและพื้นที่โดยรอบเพื่อป้องกันการบุกรุก

(1).....

(2).....

(3).....

- การกำหนดกิจกรรมที่สามารถกระทำได้และข้อห้ามที่ไม่อนุญาตให้กระทำในครัวเรือนพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

(1).....

(2).....

(3).....

- อื่น ๆ (ระบุ).....

(1).....

(2).....

(3).....

• **ด้านการพัฒนาพื้นที่**

- การปรับปรุงประสิทธิภาพในการเก็บกักน้ำและป้องกันน้ำท่วม

(1).....

(2).....

(3).....

- การปรับปรุงคุณภาพน้ำ

(1).....

(2).....

(3).....

- การพัฒนาที่ดินโดยรอบครัวเรือน

(1).....

(2).....

(3).....

- การฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในครัวเรือน

(1).....

(2).....

(3).....

การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของกวีาน

(1).....

(2).....

(3).....

อื่น ๆ (ระบุ).....

(1).....

(2).....

(3).....

3. ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่ต่อไปนี้ได้มีส่วนร่วมในการจัดการกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบ ในลักษณะใดบ้าง

3.1 ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา (ประชาชนเขตเมือง)

.....

3.2 นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา (ประชาชนเขตชนบท)

.....

4. ท่านคิดว่าประชาชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา ควรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบหรือไม่ อย่างไร

.....

5. แนวทาง หรือรูปแบบ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบของประชาชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา ควรเป็นไปในลักษณะใด

.....

6. มีชุมชน หรือองค์กรเอกชนใดบ้างที่เข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการ
 ครัวเรือนพะเยาและพื้นที่โดยรอบ ในด้านต่อไปนี้

6.1 การควบคุมการใช้ประโยชน์จากที่ดิน

- (1).....
- (2).....
- (3).....
- (4).....
- (5).....

6.2 การอนุรักษ์ที่ดิน

- (1).....
- (2).....
- (3).....
- (4).....
- (5).....

6.3 การเรียกร้องสิทธิ

- (1).....
- (2).....
- (3).....
- (4).....
- (5).....

6.4 อื่น ๆ (ระบุ).....

- (1).....
- (2).....
- (3).....
- (4).....
- (5).....

ตอนที่ 5. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดการที่ดินพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

1. ปัญหาการจัดการที่ดินพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน มีสาเหตุมาจากการจัดการ
 การในด้านใดบ้าง

- 1.1 ด้านการดูแลรักษา โดยมีสาเหตุมาจาก.....
-

1.2 ด้านการก่อสร้างบำรุง โดยมีสาเหตุมาจาก.....

.....
.....

1.3 ด้านการออกกฎ ระเบียบ โดยมีสาเหตุมาจาก.....

.....
.....

1.4 ด้านการพัฒนาฟื้นฟู โดยมีสาเหตุมาจาก.....

.....
.....

1.5 ด้านการควบคุมการใช้ทรัพยากร โดยมีสาเหตุมาจาก.....

.....
.....

3.5 ด้านการอนุรักษ์ โดยมีสาเหตุมาจาก.....

.....
.....

3.6 ด้านการเรียกร้องสิทธิ โดยมีสาเหตุมาจาก.....

.....
.....

3.7 ด้านอื่น ๆ (ระบุ).....

โดยมีสาเหตุมาจาก.....

.....
.....

ตอนที่ 6. ความเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แบบสัมภาษณ์
กลุ่มประชาสังคมและผู้นำชุมชน

โครงการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

ผู้สัมภาษณ์..... วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์..... แบบสัมภาษณ์เลขที่..... ชื่อ - สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์..... บ้านเลขที่..... หมู่ที่..... บ้าน..... ตำบล..... อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา
--

ตอนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกในองค์กร.....
ตำแหน่ง.....
2. ระยะเวลาการเป็นสมาชิก.....ปี.....เดือน
3. ปัจจุบันชุมชนของท่านมีองค์กร หรือกลุ่ม อะไรบ้าง (ระบุ) และดำเนินการเกี่ยวกับอะไร
 - 3.1 ชื่อ.....
ดำเนินการในด้าน.....
 - 3.2 ชื่อ.....
ดำเนินการในด้าน.....
 - 3.3 ชื่อ.....
ดำเนินการในด้าน.....
(ตัวอย่างเช่น กลุ่มแม่บ้าน ดำเนินการเกี่ยวกับงานฝีมือจักสานจากผักตบชวา หรือทอผ้า เป็นต้น)

ตอนที่ 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากกว้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน

1. มีการใช้ประโยชน์จากกว้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบของประชาชนในลักษณะดังต่อไปนี้ อย่างไร

1.1 การพักผ่อนหย่อนใจ (ใช้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ)

โดย.....
.....

1.2 การอุปโภค – บริโภค ในครัวเรือน

โดย.....
.....

1.3 การเกษตร (การใช้น้ำเพื่อทำการเกษตร หรือ การทำนาบัว นากก)

โดย.....
.....

1.4 การประมง (การจับสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค หรือใช้เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ)

โดย.....
.....

1.5 การค้าขาย(การขายสินค้าริมกว้าน หรือใช้ทรัพยากรของกว้านเพื่อการค้าขาย เช่น บัว ผักตบชวา สำหรับขาย สัตว์น้ำ)

โดย.....
.....

1.6 อื่น ๆ (ระบุ).....

โดย.....
.....

2. หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดพะเยา มีการใช้ประโยชน์จากกว้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในลักษณะดังต่อไปนี้ อย่างไร

2.1 การผลิตน้ำประปา

โดย.....
.....

2.2 แหล่งรองรับน้ำทิ้ง

โดย.....
.....

2.3 การประมง

โดย.....

2.4 แหล่งท่องเที่ยว

โดย.....

2.5 อื่น ๆ (ระบุ).....

โดย.....

3. องค์กร หรือชุมชนของท่านมีการใช้ประโยชน์จากกว๊านพะเยา ในลักษณะใด (ระบุ)

3.1.....

3.2.....

3.3.....

ตอนที่ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาปัจจุบันของกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

1. สภาพของกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน ต่างไปจากอดีตหรือไม่ อย่างไร

1.1.....

1.2.....

1.3.....

2. สภาพที่ต่างกันของกว๊านในปัจจุบันกับอดีต ตามข้อ 1. นั้น ท่านคิดว่าเรื่องใดเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน.....

.....

.....

3. สภาพที่เป็นปัญหาของกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน ท่านคิดว่าเกิดจากสาเหตุใด.....

.....

ตอนที่ 4. ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

1. ปัจจุบันกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบได้รับการดูแลรักษาและจัดการโดยหน่วยงานใด (ระบุ).....

.....

.....

2. ลักษณะการจัดการกรกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบในปัจจุบัน มีการจัดการในด้านต่อไปนี้อย่างไร

2.1 การดูแลรักษา

โดย.....
.....

2.2 การก่อสร้างบำรุง

โดย.....
.....

2.3 การออกกฎ ระเบียบ

โดย.....
.....

2.4 การพัฒนา พื้นฟู

โดย.....
.....

2.5 อื่น ๆ (ระบุ).....

โดย.....
.....

3. ท่านคิดว่าลักษณะการจัดการกรกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบโดยภาครัฐ มีข้อดี ข้อเสีย อย่างไรบ้าง

• ข้อดี.....
.....

• ข้อเสีย.....
.....
.....

4. ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่ของท่าน ได้มีส่วนร่วมในการจัดการกรกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบในลักษณะใดบ้าง

.....
.....
.....

5. ท่านคิดว่าประชาชนในพื้นที่ควรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบหรือไม่ อย่างไร

.....
.....
.....

6. แนวทาง หรือรูปแบบ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบของประชาชนในพื้นที่ ควรเป็นไปในลักษณะใด

.....
.....
.....

7. องค์กรหรือชุมชนของท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบในด้านต่อไปนี้หรือไม่ อย่างไร

7.1 การควบคุมการใช้ประโยชน์จากกว๊าน

.....
.....
.....

7.2 การอนุรักษ์กว๊านพะเยา

.....
.....
.....

7.2 การเรียกร่องลิตธิ

.....
.....
.....

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

1. ในปัจจุบันปัญหาการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ มีอะไรบ้าง

1.1.....
.....

1.2.....
.....

1.3.....
.....

2. ปัญหาการจัดการกว้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบตามข้อ 1 ควรได้รับการแก้ไขอย่างไร

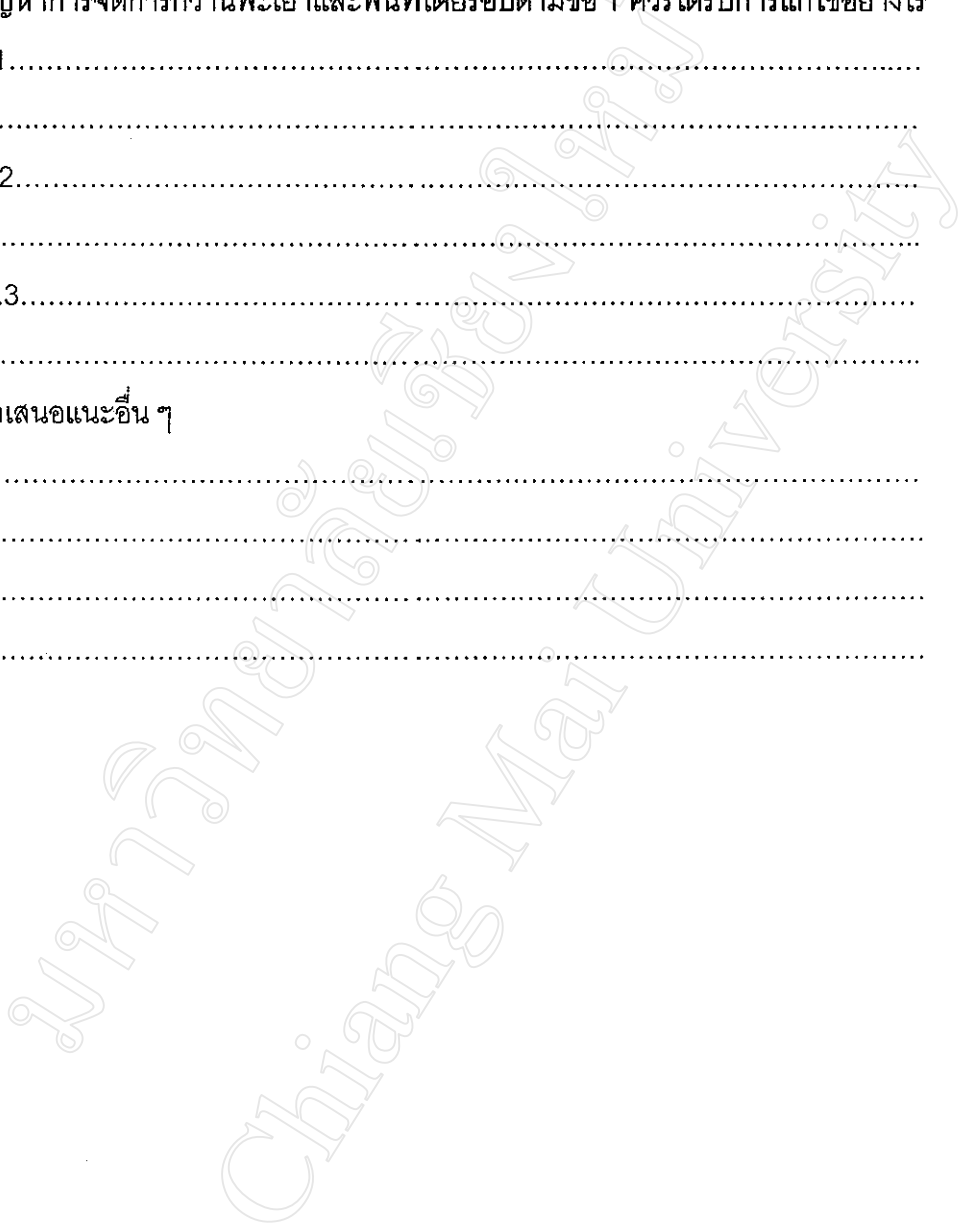
2.1.....
.....

2.2.....
.....

2.3.....
.....

3. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....
.....
.....
.....

แบบสอบถาม

ประชาชนในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

โครงการศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการกรรณพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

ตอนที่ 1. สำหรับสอบถามประชากรเมือง (ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา)

ชื่อ - สกุล ผู้ให้ข้อมูล.....
บ้านเลขที่.....ซอย.....ถนน.....
ชุมชน.....ตำบล.....
อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ตอนที่ 2. สำหรับสอบถามประชากรชนบท(นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา)

ชื่อ - สกุล ผู้ให้ข้อมูล.....
บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....บ้าน.....
ตำบล..... อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ส่วนที่ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล

- ปัจจุบันท่านอายุ (อายุจริง.....ปี)
 - ต่ำกว่า 20 ปี
 - 20 - 30 ปี
 - 31 - 40 ปี
 - 41 - 50 ปี
 - 51 - 60 ปี
 - 60 ปีขึ้นไป
- ระดับการศึกษา
 - ประถมศึกษา
 - มัธยมศึกษาตอนต้น
 - มัธยมศึกษาตอนปลาย
 - อนุปริญญา
 - ปริญญาตรี
 - สูงกว่าปริญญาตรี
- อาชีพหลักของท่าน
 - ทำนา
 - ทำสวน
 - ประมง
 - ค้าขาย (อาหาร, สินค้าอื่น ๆ (ระบุ).....)
 - รับจ้าง
 - รับราชการ
 - อื่น ๆ (ระบุ).....
- รายได้จากอาชีพหลักของท่านเฉลี่ยเดือนละ
 - ต่ำกว่า 3,000 บาท
 - 3,000 - 4,000 บาท
 - 4,001 - 5,000 บาท
 - 5,001 - 6,000 บาท
 - 6,001 - 7,000 บาท
 - สูงกว่า 7,000 บาท

5. อาชีพเสริมของท่าน

- () 1. ทอผ้า () 2. ทำผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา
 () 3. ปลุกบัวขาย () 4. ทำปลาต้ม
 () 5. ค้าขาย (อาหาร, สินค้าอื่น ๆ (ระบุ).....
 () 6. เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ () 7. อื่น ๆ (ระบุ).....

6. รายได้จากอาชีพเสริมของท่านเฉลี่ยต่อเดือน

- () 1. ต่ำกว่า 3,000 บาท () 2. 3,000 – 4,000 บาท
 () 3. 4,001 – 5,000 บาท () 4. 5,001 – 6,000 บาท
 () 5. 6,001 – 7,000 บาท () 6. สูงกว่า 7,000 บาท

7. ท่านตั้งครัวเรือนอยู่ ณ ที่ปัจจุบันมาเป็นระยะเวลา

- () 1. น้อยกว่า 5 ปี () 2. 6 – 10 ปี () 3. 11 - 15 ปี
 () 4. 16 – 20 ปี () 5. 21 – 25 ปี () 6. มากกว่า 25 ปี

8. ครัวเรือนของท่านอยู่ห่างจากกวี้นพะเยาเป็นระยะทางประมาณ

- () 1. ไม่ถึง 100 เมตร () 2. 100 เมตร () 3. 200 เมตร
 () 4. 300 เมตร () 5. 400 เมตร () 6. 500 เมตรขึ้นไป

ส่วนที่ 2. ข้อมูลเกี่ยวกับการมองภาพลักษณ์ของกวี้นพะเยา

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1. ท่านคิดว่ากวี้นพะเยามีลักษณะดังต่อไปนี้ใช่หรือไม่		
1.1 เป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ		☐
1.2 เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาเพื่อใช้อุปโภคบริโภค		☐
1.3 เป็นแหล่งรองรับของเสียจากเมืองและชุมชน		☐
<ul style="list-style-type: none"> ● จากท่อระบายน้ำในเมือง ● จากครัวเรือนของประชาชนที่อยู่รอบกวี้น 		☐
1.4 เป็นแหล่งเลี้ยงชีพของชุมชนในด้าน		☐
<ul style="list-style-type: none"> ● การเกษตร (ทำสวน นาข้าว นาบัว นากก) ● การประมง (จับปลา เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) ● การค้าขาย (ขายอาหารริมกวี้น ขายบัว) 		☐
1.5 เป็นความภาคภูมิใจของคนพะเยา ที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป		☐
2. ลักษณะของกวี้นพะเยาในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต		☐
3. การเปลี่ยนแปลงของกวี้นเป็นไปในทาง		☐
3.1 ดีขึ้น		☐
3.2 เลวลง		☐

คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
4 การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้าน 4.1 ความสะอาดของกว้านและพื้นที่โดยรอบ 4.2 ทักษะภาพโดยรวมของกว้าน (มีถนนรอบกว้าน มีสวนหย่อม) 4.3 ปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น 4.4 ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ 4.5 อื่น ๆ (ระบุ).....		
5. การเปลี่ยนแปลงที่เลวลง เป็นการเปลี่ยนแปลงในด้าน 5.1 ความสะอาดของกว้านและพื้นที่โดยรอบ 5.2 ทักษะภาพโดยรวมของกว้าน 5.3 ปริมาณสัตว์น้ำลดลง 5.4 ปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ 5.5 คุณภาพของน้ำต่ำลง 5.6 ความตื่นเงินของกว้าน 5.7 วัชพืชน้ำมีมากเกินไป (ผักตบชวา สาหร่าย) 5.8 เนื้อที่ของกว้านลดน้อยลง เนื่องจากกรบกกพื้นที่ 5.9 อื่น ๆ (ระบุ).....		

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

ส่วนที่ 3. ข้อมูลเกี่ยวกับการได้รับข่าวสารความเสื่อมโทรมของกวีวัน และการได้รับ
ประโยชน์จากกวีวันพะเยาและพื้นที่โดยรอบ

คำถาม	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
ข่าวสารเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของกวีวัน					
1. ปัจจุบันกวีวันพะเยาและพื้นที่โดยรอบ มีสภาพความเสื่อมโทรม					
2. เมื่อเปรียบเทียบสภาพของกวีวันในอดีต กับปัจจุบัน สภาพในปัจจุบันเปลี่ยนแปลง ไปจากอดีต					
3. สภาพความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้น ท่านทราบ ได้โดย					
3.1 มองเห็นได้ด้วยตนเอง					
3.2 จากการบอกของเพื่อนบ้าน					
3.3 ทราบจากผู้นำชุมชน					
3.4 ทราบจากหน่วยงานของรัฐ					
3.5 จากการเข้าร่วมประชุมฟังคำชี้แจง					
3.6 อ่านจากสื่อต่าง ๆ					
3.7 ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์					
3.8 อื่น ๆ (ระบุ).....					
4. ข่าวสารเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของกวีวันที่ ท่านได้รับจากแหล่งต่าง ๆ นอกเหนือจากที่ท่าน มองเห็นได้เองแล้ว ท่านคิดว่าเป็นข่าวสารที่น่า เชื่อถือได้ในระดับใด					
4.1 จากการบอกของเพื่อนบ้าน					
4.2 ทราบจากผู้นำชุมชน					
4.3 ทราบจากหน่วยงานของรัฐ					
4.4 จากการเข้าร่วมประชุมฟังคำชี้แจง					
4.5 อ่านจากสื่อต่าง ๆ					
4.6 จากการฟังวิทยุ และดูโทรทัศน์					
อื่น ๆ (ระบุ).....					

คำถาม	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
<ul style="list-style-type: none"> • การเก็บสาหร่ายเพื่อขายเป็นอาหารสัตว์ • จับปลา และสัตว์น้ำเพื่อนำไปขาย • อื่น ๆ (ระบุ)..... 					
<p>6. การได้รับหรือการใช้ประโยชน์จากกวีานในปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากอดีต โดย</p> <p>6.1 ได้รับเพิ่มมากขึ้น</p> <p>6.2 ได้รับลดน้อยลง</p> <p>6.3 ได้รับเท่าเดิม</p>					
<p>7. สิ่งที่ท่านต้องการได้รับประโยชน์จากกวีานพะเยาและพื้นที่โดยรอบ</p> <p>7.1 การพักผ่อนหย่อนใจ</p> <p>7.2 การอุปโภค - บริโภค</p> <p>7.3 การเกษตร</p> <p>7.4 การประมง</p> <p>7.5 การค้าขาย</p> <p>7.6 อื่น ๆ (ระบุ).....</p>					

ภาคผนวก ข.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

29 มิถุนายน 2543

เรื่อง ขอความร่วมมือเข้าทำการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยา

เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยา

ด้วย นางเอื้ออิสรา หงส์หิรัญ ซึ่งเป็นนักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รุ่นที่ 4 บัณฑิตศึกษาสถาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับอนุมัติให้ทำการ ค้นคว้าแบบอิสระ จากบัณฑิตศึกษาสถาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในหัวข้อเรื่อง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการกว๊านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ โดยมีขอบเขตการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่ อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ระยะเวลาการศึกษาวิจัย ระหว่าง กรกฎาคม 2543 ถึง พฤศจิกายน 2543 ทั้งนี้การค้นคว้าแบบอิสระดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรชั้นบัณฑิตศึกษา เพื่อให้การศึกษาวิจัยของนางเอื้ออิสรา หงส์หิรัญ ดำเนินงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงใคร่ขอความ ร่วมมือจากท่านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดพะเยา ให้ความอนุเคราะห์ในการเข้าทำการ ศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่จังหวัดพะเยา

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความร่วมมือและอนุเคราะห์ ขอขอบพระคุณล่วงหน้า มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.มนัส สุวรรณ)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

เลขที่	832
วันที่	19 / 10 / 43
ราคา	13.00

ที่ พย 0017.2/ว2632

สำนักงานจังหวัดพะเยา
ถนนพหลโยธิน พย 56000

19 ตุลาคม 1943

เรื่อง ขอความร่วมมือ เจ้าพนักงานศึกษาวิจัย ในเขตท้องที่จังหวัดพะเยา

เรียน **เจ้าพนักงานศึกษาวิจัย**

ด้วยบัณฑิตศึกษาสถาน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ขอความร่วมมือจากบัณฑิตศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการศึกษา ครอบคลุมถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้ 1. ให้ช่วยจัดทำแบบวัดศึกษาสถาน ให้เจ้าพนักงานศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง การมีสำเนาวิชาต่าง ๆ ของสาขาวิชาการศึกษาที่วัดบ้านพะเยาและพื้นที่โดยรอบ โดยมีขอบเขตการศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่อำเภอเมืองพะเยา ระยะเวลาการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนกรกฎาคม - พฤศจิกายน 1943 ทั้งนี้บัณฑิตศึกษาสถานได้ขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาดังกล่าว

จึงขอจัดการแต่งตั้งเจ้าพนักงานศึกษาวิจัยในท้องที่นั้นขึ้นเป็นคณะกรรมการ โดยมีคุณครู... ในการศึกษาวิจัยดังกล่าว

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความร่วมมือ สำนึกขอบพระคุณจังหวัดพะเยาขอในแจ้งองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้องทราบด้วย

ขอแสดงความร่วมมือ

เสนอ หัวหน้าสถานีประมงน้ำจืดจังหวัดพะเยา
เพื่อโปรดพิจารณา

[Signature]
19/10/43

[Signature]

(นาย...)

รองผู้อำนวยการจังหวัด พญศิริราชภานุ
ผู้อำนวยการจังหวัดพะเยา

สำนักงานจังหวัด
ถนนโยชยาและถนน
โทร 054-431412
แม่เหล็ก/Wasun

[Signature]
19/10/43

[Signature]
19/10/43

ภาคผนวก ก.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ถ้ำวิทยุประจำจังหวัดพะเยา

งานก่อสร้างทางเดินเท้า และถนนโดยรอบกว๊านพะเยาด้านตะวันออก
ก่อสร้างโดยเทศบาลเมืองพะเยา

บริเวณร้านค้าริมกว๊านพะเยาด้านตะวันออก ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา

กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจโดยการตกปลาในถ้ำน้ำทะเล

สภาพ 해변 แผงลอยริมกว๊านพะเยา ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา

พื้นที่เกษตรกรรมของประชากรชนบท การทำนาข้าวติดกว๊านพะเยา
ด้านตะวันตก นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา

การทำนาบัวตึ๊ดกวันพะเยา ของประชากรชนบท
ด้านตะวันตก นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา

วัชพืช และผักตบชวาบริเวณกว๊านพะเยา
ด้านตะวันตก นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา

ลำต้นของฝักตบชวาที่เก็บขนมาจากกว๊านพะเยา

ลำต้นฝักตบขวานนำไปตากให้แห้งก่อนนำไปทำผลิตภัณฑ์เครื่องใช้

ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่ทำจากผักตบชวา มีวางจำหน่ายในร้านค้าภายในหมู่บ้าน

อาชีพการประมงของประชากรชนบท
ด้านตะวันตก นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา

ประวัติความเป็นมาของกว๊านพะเยา

ความเป็นมาของกว๊านพะเยา

คำว่า “กว๊าน” ในชื่อ “กว๊านพะเยา” หมายถึง หนองน้ำหรือบึงน้ำขนาดใหญ่ คำนี้มีใช้ในท้องถิ่นล้านนาเฉพาะที่จังหวัดพะเยาแห่งเดียวเท่านั้น พระธรรมวิมล โมลี เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระเทพวิสุทธิเวที เจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำจังหวัดพะเยา มีความเห็นว่า “กว๊าน” ควรจะใช้ว่า “กว๊าน” เพราะมีลักษณะกว๊านเอาน้ำจากห้วยหนองคลองบึงและแม่น้ำลำธารต่าง ๆ มารวมไว้ในที่แห่งเดียว ซึ่งคำว่า “กว๊าน” มีความหมายกว้าง ๆ ว่าเป็นที่รวมศูนย์ของสิ่งสำคัญของชุมชน และบ้านเมืองอย่างเดียวกับคำว่า “กว๊าน” อันเป็นที่เก็บรวบรวมน้ำที่ไหลมาจากแหล่งต่าง ๆ คือ “กว๊านพะเยา” และที่เรียกเป็น “กว๊าน” คงถือตามสำเนียงพูดของชาวล้านนา

นายเต่า กัลยา เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอพะเยา (ขณะนั้น) ได้สำรวจเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2462 แล้วมีบันทึกว่าหนองกว๊านอยู่ในเขตตำบลเวียง อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากแม่น้ำอิง 25 เส้น กว้าง 50 เส้น ยาว 50 เส้น ระดับน้ำตามปกติในเดือนกันยายน ตามบริเวณโดยรอบน้ำท่วมลึกประมาณ 1 ศอก ตอนกลางน้ำลึก 1 วา 3 ศอก บริเวณโดยรอบเป็นป่าไผ่และไม้กระยาเลย อยู่ห่างจากหมู่บ้านในเวียง ประมาณ 8 เส้น เมื่อแบ่งกว๊านออกเป็น 4 ส่วน ก็จะได้ส่วนละ 25 เส้น (ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม เมืองพะเยา, 2538)

“กว๊านพะเยา” ก่อน พ.ศ. 2484

บริเวณที่เป็นกว๊านพะเยาทุกวันนี้ แต่เดิม (ก่อน พ.ศ.2484) เป็นที่ลุ่มริมแม่น้ำอิง มีบวกหนองขนาดเล็กใหญ่หลายแห่ง และมีลำรางทางน้ำหลายสายเชื่อมติดต่อกัน (ยังไม่มีประตูกั้นน้ำแม่อิง จึงยังไม่มีสภาพเป็นกว๊านพะเยาอย่างทุกวันนี้) บริเวณหนองกว๊านมี 2 ตอน เรียก “กว๊านน้อย” อยู่แถบทิศตะวันตก เป็นร่องน้ำขึ้นไปหาน้ำแม่ต๋อนและเขียงไปทางบ้านสันเวียงใหม่ และ “กว๊านหลวง” อยู่แถบทิศตะวันออก ไกลน้ำแม่อิงฝั่งขวา มีร่องน้ำผ่ากลางเชื่อมติดต่อกัน ชาวบ้านเรียกร่องน้ำนี้ว่า “แม่ร่องน้อยห่าง” ก่อน พ.ศ.2484 หนองน้ำจะมีน้ำมากเฉพาะในฤดูฝนระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี หลังจากนั้นน้ำจะลดลงเรื่อย ๆ จนเหลืออยู่แต่ลำคลองหรือแม่น้ำที่ไหลลงกว๊านน้อยกับกว๊านหลวงเท่านั้น ส่วนหนองกว๊านทางใต้กับทางเหนือ น้ำ จะแห้งขอดจนเดินข้ามได้สะดวก

“กว๊านพะเยา” หลัง พ.ศ. 2484

ระหว่าง พ.ศ. 2482 – 2484 กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้สร้างทำนบและประตูน้ำกั้นขวางน้ำแม่อิง บริเวณส่วนที่ไหลออกจากหนองกว๊านทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อระดับน้ำในหนองกว๊านถูกควบคุมโดยการปิด – เปิดประตูน้ำ จึงทำให้หนองน้ำธรรมชาติเปลี่ยนสภาพเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ระดับน้ำค่อย ๆ สูงขึ้นท่วมพื้นที่ชุมชนและไร่นาของหลายหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านที่ถูกน้ำท่วม ต้องอพยพหนีน้ำขึ้นไปตั้งถิ่นฐานอยู่บนพื้นที่รอบ ๆ กว๊านที่สูงจากระดับ

น้ำ ในปี พ.ศ. 2484 กรมประมงได้จัดตั้งสถานีประมงขึ้น เพื่อทำการเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และปล่อยลงสู่กว๊านเพื่อส่งเสริมอาชีพประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีอาหาร โปรตีนราคาถูกไว้บริโภค

การสร้างทำนบกั้นน้ำก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ ทำให้เกษตรกรนำน้ำไปใช้เพื่อการเกษตร ประชาชนมีน้ำกินน้ำใช้ เกิดอาชีพประมง มีการเก็บพืชน้ำไปเลี้ยงสัตว์ ไปบริโภค รวมทั้งส่งไปขายในชุมชนใกล้เคียง และเมื่อมีน้ำมากขึ้น การประปาส่วนภูมิภาค จึงได้เริ่มสร้างระบบประปาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2500 และเริ่มให้บริการประชาชนเมื่อ พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา

จากหนองกว๊านย่อย ๆ จำนวนมาก ปัจจุบันกลายเป็น “กว๊านพะเยา” อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งน้ำที่มีการใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายทั้งจากหน่วยงานของรัฐและชุมชนโดยรอบ ซึ่งคนพะเยาเองได้กล่าวไว้ว่า กว๊านพะเยาเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิตของกนเมืองพะเยา

แหล่งต้นน้ำของกว๊านพะเยา

น้ำในกว๊านพะเยามาจากการไหลรวมตัวกันของลำห้วยต่าง ๆ ของเทือกเขาผีปันน้ำทางด้านตะวันตกของจังหวัดพะเยาอันได้แก่ คอยขุนแม่ต้า (ความสูง 1,330 เมตร รทก.) คอยกองหิน (ความสูง 1,435 เมตร รทก.) คอยขุนแม่สุก (ความสูง 1,504 เมตร รทก.) คอยขุนแม่ฟาด (ความสูง 1,550 เมตร รทก.) และคอยหลวง (ความสูง 1,697 เมตร รทก.) และลำน้ำต่าง ๆ ในเขตอำเภอแม่ใจ

จากข้อมูลของอำเภอเมืองพะเยา ได้แบ่งลำน้ำต่าง ๆ ที่ไหลลงสู่กว๊านพะเยาออกเป็น 12 กลุ่มน้ำ ซึ่งมีผลทำให้พื้นที่เฉลี่ยของกว๊านพะเยามีประมาณ 17 – 18 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณมากกว่า 1 หมื่นไร่ ดังนี้

1) กลุ่มน้ำห้วยแม่ปืม

กลุ่มน้ำห้วยแม่ปืม มีแหล่งต้นน้ำลำธารอยู่ในเขตป่าห้วยบง-ห้วยเคียน ซึ่งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมืองพะเยา ลำน้ำในกลุ่มน้ำนี้เป็นลำน้ำขนาดเล็ก มีน้ำไม่ตลอดปี มีน้ำมากเฉพาะช่วงฤดูฝน ในฤดูแล้งมีน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเกษตร ราษฎรสามารถใช้ประโยชน์จากลำน้ำได้เฉพาะช่วงที่มีฝายเท่านั้น ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรในพื้นที่จะได้น้ำฝนในการเพาะปลูก ส่วนน้ำตามแหล่งธรรมชาติจะเป็นเพียงแหล่งน้ำเสริมเท่านั้น

2) กลุ่มน้ำห้วยแม่เหยียน

กลุ่มน้ำห้วยแม่เหยียน มีแหล่งต้นน้ำลำธารอยู่ในเขตป่าวนอุทยานแม่เหยียน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกก่อนไปทางเหนือของอำเภอเมืองพะเยา มีห้วยแม่เหยียนเป็นลำน้ำหลักผ่านกลางตำบลบ้านใหม่ ลงสู่ลำน้ำอิง มีการก่อสร้างฝายเป็นระยะ ห้วยแม่เหยียนจึงกักเก็บน้ำได้เกือบตลอดทั้งปี ลำน้ำสาขามีขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีสภาพตื้นเขิน

3) กลุ่มน้ำห้วยแม่คุ้ม

กลุ่มน้ำห้วยแม่คุ้ม มีแหล่งต้นน้ำลำธารเกิดจากป่าแม่ต้า-แม่นาเรือทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอเมืองพะเยา ไหลผ่านกลางตำบลท่าจำปีลงสู่แม่น้ำอิง บนห้วยแม่คุ้มมีการก่อสร้างฝายน้ำล้นเป็นระยะ ๆ จึงทำให้มีน้ำขังตลอดปี ลำน้ำสาขามีขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีสภาพต้นเงินมีน้ำไม่ตลอดปี

4) กลุ่มน้ำห้วยแม่ต้า

กลุ่มน้ำห้วยแม่ต้า อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองพะเยา มีลำห้วยแม่ต้าเป็นลำน้ำหลักไหลจากป่าต้นน้ำลำธารป่าสงวนแห่งชาติแม่ต้า-แม่นาเรือ ผ่านกลางตำบลบ้านต้าลงสู่ลำน้ำอิงตอนกลางอำเภอเมืองพะเยา ลำน้ำสาขามีขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีสภาพต้นเงิน บริเวณลุ่มน้ำนี้มีฝายหลายแห่ง จึงทำให้เก็บน้ำไว้ได้

5) กลุ่มน้ำห้วยแม่ต๋อม

กลุ่มน้ำห้วยแม่ต๋อม มีแหล่งต้นน้ำลำธารเกิดจากป่าสงวนแห่งชาติแม่ต้า-แม่นาเรือ ทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอเมืองพะเยา มีลำห้วยแม่ต๋อมเป็นลำน้ำหลักไหลผ่านกลางตำบลบ้านต๋อมลงสู่ตอนกลางของอำเภอเมืองพะเยา บรรจบกับลำน้ำอิงบริเวณกว๊านพะเยา ลำน้ำสาขามีขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีสภาพต้นเงิน มีน้ำไม่ตลอดปี บนลำห้วยแม่ต๋อมมีการสร้างฝายเป็นระยะ ๆ จึงมีน้ำขังเกือบตลอดปี

6) กลุ่มน้ำห้วยแม่ตุ๋่น

กลุ่มน้ำห้วยแม่ตุ๋่น อยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเมืองพะเยา มีแหล่งต้นน้ำลำธารเกิดจากป่าสงวนแห่งชาติแม่ต้า-แม่นาเรือ มีลำห้วยแม่ตุ๋่นเป็นลำน้ำหลักไหลสู่ตอนกลางของอำเภอเมืองพะเยาบรรจบกับลำน้ำอิงที่กว๊านพะเยา ลำน้ำในบริเวณลุ่มน้ำนี้มีขนาดเล็กและต้นเงิน ไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้ตลอดปี เพราะขาดระบบกักเก็บและส่งน้ำ

7) กลุ่มน้ำห้วยแม่เนาเรือ

กลุ่มน้ำห้วยแม่เนาเรือ มีลำห้วยแม่เนาเรือเป็นลำน้ำหลัก ซึ่งไหลทางตอนใต้ของอำเภอเมืองพะเยา ผ่านตำบลแม่เนาเรือแล้วไหลสู่ตอนกลางของอำเภอเมืองพะเยาไปบรรจบกับลำน้ำอิงบริเวณกว๊านพะเยา ลำน้ำสาขามีขนาดเล็กและมีสภาพต้นเงิน มีเฉพาะลำห้วยแม่เนาเรือเท่านั้นที่มีฝายน้ำล้นเป็นระยะ ทำให้กักเก็บน้ำได้บ้างแต่ไม่ตลอดปี

8) กลุ่มน้ำห้วยแม่ต้า

กลุ่มน้ำห้วยแม่ต้า มีห้วยแม่ต้าเป็นลำน้ำหลัก โดยไหลจากทิศใต้ของอำเภอเมืองพะเยา ผ่านตำบลแม่กา และตำบลจำปาหวาย ได้มีการก่อสร้างฝายเป็นระยะในลำห้วยแม่ต้า จึงทำให้มีน้ำขังอยู่ตลอดปี ส่วนลำห้วยสาขามีสภาพต้นเงิน มีน้ำไม่ตลอดปี

9) กลุ่มน้ำห้วยแม่ใส

กลุ่มน้ำห้วยแม่ใส มีห้วยแม่ใสเป็นลำน้ำหลักอยู่ทางตอนกลางของอำเภอเมืองพะเยา ไหลไปบรรจบกับลำน้ำอิงตรงกว๊านพะเยา ลำน้ำในกลุ่มน้ำนี้ส่วนใหญ่มีสภาพตื้นเขิน จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ตลอดทั้งปี มีเฉพาะลำห้วยแม่ใสบางช่วงเท่านั้น ที่ได้รับการขุดลอกจึงสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี

10) กลุ่มน้ำห้วยแม่ร่องขุย

กลุ่มน้ำห้วยแม่ร่องขุย มีแหล่งต้นน้ำลำธารอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองพะเยา มีลำห้วยแม่ร่องขุยเป็นลำน้ำหลัก ลำน้ำในกลุ่มน้ำนี้มีขนาดเล็ก มีน้ำไม่ตลอดปี จะมีน้ำมากเฉพาะในช่วงฤดูฝน ในฤดูแล้งมีน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเกษตร

11) กลุ่มน้ำห้วยแม่ร่องปอ

กลุ่มน้ำห้วยแม่ร่องปอ มีแหล่งต้นน้ำลำธารอยู่ที่ป่าสงวนแห่งชาติแม่ร่องปอ ด้านทิศตะวันออกของอำเภอเมืองพะเยา มีลำห้วยแม่ร่องปอเป็นลำน้ำหลัก ลำน้ำในกลุ่มน้ำนี้มีขนาดเล็ก มีน้ำไม่ตลอดปี จะมีน้ำมากเฉพาะในช่วงฤดูฝน ในฤดูแล้งมีน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเกษตร

12) กลุ่มน้ำอิง

กลุ่มน้ำอิงเป็นกลุ่มน้ำหลักของอำเภอเมืองพะเยา มีลำน้ำอิงเป็นลำน้ำหลัก แม่น้ำอิงเกิดจากการรวมตัวของลำน้ำสายต่าง ๆ จากเทือกเขาทางด้านตะวันตกของอำเภอแม่ใจ ไหลลงสู่กว๊านพะเยา ผ่านอำเภอดอกคำใต้ อำเภอจุน วกขึ้นเหนือผ่านอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย และไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 240 กิโลเมตร ลำน้ำในกลุ่มน้ำนี้มีขนาดเล็กและมีสภาพตื้นเขิน ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับการพัฒนา มีเฉพาะช่วงที่มีฝายน้ำล้นเท่านั้นที่กักเก็บน้ำไว้มาก โดยเฉพาะลำน้ำอิงที่ได้รับการขุดลอกแล้วในเขตตำบลคงเงินและตำบลท่าวังทองราษฎรสามารถใช้ประโยชน์ได้มาก ถึงแม้ว่าแม่น้ำอิงจะเป็นลำน้ำสายใหญ่พอสมควร แต่ในช่วงฤดูแล้งก็เคยแห้งถึง 5-6 เดือน

ลุ่มน้ำที่ไหลลงสู่กว๊านพะเยา

ลุ่มน้ำ	ขนาดพื้นที่ (ตาราง กม.)	ตำบล	จำนวนลำน้ำ		ความยาว (กม.)	
			หลัก	สาขา	หลัก	สาขา
1.ห้วยแม่ปืม	82	แม่ปืม	1	3	8	2
2.ห้วยแม่เหยียน	51	บ้านใหม่	1	2	9	15
3.ห้วยแม่ด้อม	42	ท่าจำปี	1	2	16	13
4.ห้วยแม่ต้า	67	บ้านต้า	1	-	19.5	-
5.ห้วยแม่ต้อม	46	บ้านต้อม	1	2	9	10
6.ห้วยแม่ดุ่น	59	บ้านล่าง บ้านดุ่น	1	4	10	23
7.ห้วยแม่เนาเรือ	98	แม่เนาเรือ	1	3	7	11
8.ห้วยแม่ต้า	152	จำป่าหวาย บ้านกา	1	5	13	32
9.ห้วยแม่ใส	23	แม่ใส	1	3	4.5	14
10.ห้วยแม่ร่องขุย	19	จำป่าหวาย	1	2	8	9
11.แม่ร่องปอ	33	ดงเจน ท่าวังทอง	1	3	15	14
12.แม่อิง	424	แม่ปืม บ้านใหม่ ท่าจำปี บ้านต้า บ้านต้อม ท่าวังทอง ดงเจน ห้วยแก้ว	1	19	85	167

ที่มา: แผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำขนาดเล็ก อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ภูมิประเทศบริเวณกวันพะเยา

กวันพะเยาตั้งอยู่ในที่ราบลุ่มน้ำอิง ซึ่งเป็นที่ราบบริเวณต้นหุบเขาลุ่มน้ำอิงที่อยู่ระหว่าง
ง่ามเขาดอนเหนือของทิวเขาผีปันน้ำกลาง

ต้นน้ำอิงอยู่ที่ทิวเขาผีปันน้ำกลางใกล้กับต้นน้ำแม่วัง ไหลลงไปทางใต้ลงสู่กวันพะเยา
แล้วไหลออกไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านอำเภอเทิงลงสู่แม่น้ำโขงที่อำเภอเชียงของ จังหวัด
เชียงราย มีความยาวประมาณ 240 กิโลเมตร

หุบเขาลุ่มแม่น้ำอิงมีที่ราบกว้างพอสมควร ทั้งสองฝั่งลำน้ำเป็นที่ตั้งของจังหวัดเชียงราย
และจังหวัดพะเยา สำหรับที่ราบลุ่มน้ำอิงในเขตจังหวัดพะเยานี้รายล้อมไปด้วยพื้นที่สูง ซึ่งบางแห่งมี
ความสูงมากกว่า 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง

ประหัด ปานดี อ่างใน ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเมืองพะเยา (2538) ได้ศึกษา
ลักษณะภูมิประเทศบริเวณอำเภอเมืองพะเยาถึงอำเภอคอกคำใต้ จังหวัดพะเยา โดยสร้างภาพตัดขวาง
ในระยะทางประมาณ 40 กิโลเมตร พบว่า ลักษณะภูมิประเทศในบริเวณดังกล่าวจากทิศตะวันตกไป
ทางทิศตะวันออก ประกอบไปด้วยลักษณะภูมิประเทศ 8 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ภูเขา (Mountain) เป็นลักษณะภูมิประเทศที่พบโดยทั่วไปในบริเวณภาคเหนือ สำหรับ
ภูเขาในเขตจังหวัดพะเยา มีความลาดชันระหว่างร้อยละ 10 ถึง 30

2. ลูกเนินเดี่ยว (Low Hills) ลักษณะภูมิประเทศแบบนี้ประกอบด้วยลูกเนินโดด (Isolated
Hills) หรือลูกเนินสลับซับซ้อน ระดับความสูงของลูกเนินเดี่ยว โดยทั่วไปมีความสูงระหว่าง 30-50
เมตร มีความลาดเทไม่มากนัก สำหรับบริเวณที่มีดินลึกลับเกษตรกรจะใช้ประโยชน์ในการปลูกพืชไร่
หรือทำสวน ไม้ผล หรือใช้ตั้งบ้านเรือน

3. พื้นผิวสึกกร่อน (Erosional Surface) คือบริเวณพื้นที่สูง (Upland) หรือพื้นที่ที่มีหินผุ
พังสักร่อนและสลายตัวอยู่กับที่ บางบริเวณอาจมีร่องน้ำกัดเซาะแยกพื้นผิวออกจากกัน (Dissected)
มีลักษณะเป็นลอนลาดชัน ความลาดเทมากกว่าร้อยละ 10 สำหรับบริเวณที่มีดินลึกลับและมีความลาดเท
ไม่มากนัก สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรได้

4. ที่ลาดเชิงเขาหรือที่ลาดดินเขา (Foot Slope) เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของเศษดิน
เศษหิน (Colluvium or Slope Deposit) บริเวณเชิงเขาและที่ลาดเชิงเขาในเขตจังหวัดพะเยา มีดินลึกลับ
และสามารถผันน้ำจากลำธารไปใช้ได้ เกษตรกรในจังหวัดพะเยาจึงใช้พื้นที่นี้ปลูกพืชไร่

5. ที่ราบขั้นบันไดตอนบนหรือลานตะพักลำน้ำระดับสูง (High Terrace) สภาพพื้นที่
โดยทั่วไปค่อนข้างลาดชัน ความลาดเทประมาณร้อยละ 5 ถึง 16 ระดับความสูงจากกันร่องน้ำไม่เกิน
30 เมตร พื้นที่นี้เกิดจากตะกอนของแม่น้ำทับถมมานาน ประกอบด้วยตะกอนที่มีขนาดค่อนข้าง
หยาบ มีกรวดหินปะปนอยู่ การระบายน้ำดีถึงค่อนข้างสูง พื้นที่นี้โดยทั่วไปใช้ปลูกพืชไร่

6. ที่ราบขั้นบันไดตอนกลางหรือลานตะพักลำน้ำระดับกลาง (Mid Terrace) เป็น
ลักษณะภูมิประเทศที่อยู่ถัดจากที่ราบขั้นบันไดตอนบนลงมา สภาพพื้นที่ที่มีความลาดเทประมาณ

ร้อยละ 3 ถึง 8 ตะกอนเกิดจากการทับถมของตะกอนแม่น้ำ มีขนาดค่อนข้างหยาบ การระบายน้ำปานกลางถึงค่อนข้างสูง พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย ทำสวนผลไม้ ปลูกพืชไร่ และบางบริเวณอาจมีการปรับระดับพื้นที่เป็นขั้นบันไดใช้ทำนาได้

7. ที่ราบขั้นบันไดต่ำหรือลานตะพักน้ำระดับต่ำ (Low Terrace) ลักษณะพื้นที่จะอยู่ถัดจากที่ราบน้ำท่วมถึงขึ้นไป มีระดับความสูงแตกต่างกันไปในแต่ละบริเวณประมาณ 3-5 เมตร สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบ ความลาดเทประมาณร้อยละ 2 ถึง 3 การระบายน้ำลงถึงปานกลาง บางแห่งมีน้ำขังในช่วงฤดูฝน เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนจากแม่น้ำ พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำนาปีหรือนาปรังในฤดูแล้ง รวมทั้งการปลูกพืชไร่

8. ที่ราบน้ำท่วมถึง (Flood Plain) เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการทับถมของตะกอนที่แม่น้ำพัดพามา ความลาดเทประมาณร้อยละ 1 ถึง 2 ลักษณะพื้นที่ค่อนข้างมีน้ำท่วมขังในฤดูฝน พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำนาในฤดูฝน หรือทำนาปรังหรือปลูกพืชในฤดูแล้ง

ภาพฉายในอดีตของบ้านพะเยา

จากการบอกเล่าของพระธรรมวิมลโมลี เจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา เมื่อครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระเทพวิสุทธิเวที ซึ่งกล่าวไว้ใน “กวีบ้านพะเยา แอ่งวัฒนธรรมของเมืองพะเยา” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สาขาภาคเหนือ, 2542) ได้กล่าวให้เห็นถึงภาพฉายในอดีตของกวีบ้านพะเยา ในส่วนที่เกี่ยวกับลักษณะการจัดการ และการใช้ประโยชน์จากกวีบ้านพะเยาของชาวบ้านในสมัยก่อน ดังนี้

“.....กวีบ้านนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ กวีบ้านหลวง และกวีบ้านน้อย แต่เดิมเขาเรียกกันอย่างนั้น กวีบ้านหลวงก็อยู่ตรงหน้าพ่อขุนงำเมืองนี่นี่ออกมาตามที่เขากำหนดไว้ 8 เส้น จะไปถึงกวีบ้านหลวง ซึ่งเป็นบริเวณชลออยู่ในนี้ แล้วก็ส่วนกวีบ้านน้อยนั้น มีช่วงยาวไปทางทิศตะวันตกเป็นห้องและสาขาของแม่น้ำ โบราณเรียกว่า ขา ขาแม่ฮ้องไฮ ขาแม่เนาเรือ แม่ตุ่น ขาแม่ต้อม คำว่าขา ก็คือปลายทางของลำน้ำห้วยที่ลงมาจากภูพาน ลงมาที่กวีบ้านน้อยก่อนแล้วก็ไหลมา.....” (หน้า 21)

“.....ในสมัยก่อนถ้าจะลงจับปลาต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าก่อน ถ้าหากว่าได้ปลาดังพวก ๆ เจ้าก็เอาไป ฉะนั้นประชาชนธรรมดาที่หากินบริเวณกวีบ้านน้อย ถ้าจะลงกวีบ้านหลวง ก็จะประกาศไปทั่ว ใครมีขมิ้น มีจำ มีส้ม ก็มาจับปลาได้ แต่เจ้าอนุญาตให้จับเป็นคราว ๆ ไป อันนี้เป็นเรื่องของกวีบ้านพะเยา

ในสมัยนั้น กวีบ้านพะเยาเป็นแหล่งประมงทำมาหากินของชาวบ้าน ทางนอกออกไปจะนัดหมายกันเป็นวัน ๆ แล้วก็โดยมากมีส้ม มีจำ ขยกยอ มีแซะ อีกส่วนหนึ่งเรียกว่าใส่ส้ม อันนั้นใช้ดักปลาไหล ปลาเหยียน แล้วก็หากินตามธรรมดา มีไห มีขมิ้น มีส้มเท่านั้นแหละหากินในสมัยก่อน นอกจากนี้ก็มีอีกรายหนึ่ง จอมเบ็ด มีเบ็ดถ้าหากว่าเข้าฤดูนี้ น้ำขึ้นก็มีล่อปลา ปลาที่หายไปเดี๋ยวนี้ไม่มีเหลือปลาทรายไม่มีเลย สองปลาค้าว ปลาค้าวนี้ตัวหนึ่งขนาดเมตร หนึ่งเมตรกว่าบ้าง มันอยู่ในนี้

เวลาฝนตกน้ำนอง ปลาเข้ากว้านมันจะขึ้นไปตามน้ำแล้วประชาชนก็มักจะได้ เวลามันขึ้นน้ำก็เอาแหบ้าง ตักเอา หรือฟันเอาบ้างอะไรต่าง ๆ เวลานั้นน้ำนองมาก ๆ มันขึ้นมา เดี่ยวนี้ปลาเหล่านี้ก็หายาก หมกไม่มีเหลือแล้ว มันคูน ๆ อยู่ มันไม่ค่อยกลัวคน ปลาทรายนี้แต่ก่อนหาง่ายจนถึงกับว่าใส่แข่งอัดน้ำแข็งส่งกรุงเทพ.....” (หน้า 23)

“.....การเก็บผักตบชวาสมัยโบราณ เขาเกณฑ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านตามตำบลรอบนอก แล้วก็ไปทำเป็นคอกเอาไม้มาปักมีข่าวก ปักแล้วก็เอาข้าวสุกมัด ๆ ให้เก็บบัวลอยผักตบชวาเป็นคอกเป็นคอก หมู่บ้านไหนก็เกณฑ์กันทำอย่างนั้น เพราะจะออกแล้งแล้วน้ำมันแห้งถูกแดดเผาแห้งเหี่ยวไป ไฟจุดเผาเป็นแบบนั้นมาภายหลัง ตั้งแต่ น้ำมันขึ้น ไม่มีทางที่จะเก็บแบบนั้น มีพืชอีกอย่างหนึ่งคือสาหร่ายหรือเหวมียากเมื่อก่อนนี้มาก ขนกันเป็นลำธมาชื้อเอาไปเป็นอาหารเลี้ยงหมู ผสมเกลือร่ำ เดี่ยวนี้ไม่รู้หายไปไหนหมด เข้าใจว่ามันหายไปเพราะทางประมงเอายาพ่นฆ่าบัวลอยผักตบชวาให้เศษยาซึมลงไปได้ พวกนี้เป็นถ้ามันอ่อนละเอียดอยู่แล้ว เมื่อก่อนนี้มันมากเก็บเท่าไรก็ไม่หมด มีอยู่ทั่วไป ที่มันไม่ถูกมันน่าจะเหลืออยู่ แต่มันหายไปหมด.....” (หน้า 23)

“.....เมื่อก่อนที่ยังไม่มีประตุน้ำ น้ำจะท่วมเดือนสิงหา กันยายน นี่สูงสุดที่เขาสำรวจไว้ พอเลยกันยา ตุลาคม พฤศจิกายน ฝนก็เบาลงไป แต่มาทีหลังนี้ยังไม่ค่อยแน่นอน จากปี 2516 นี้ น้ำท่วมขนาดหนัก ห่างกันระยะ 2495 ท่วมมาจากนั้น 21 ปี 2516 น้ำท่วมมากแล้วก็จากนั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังไม่มีย้ำน้ำท่วมมีแต่ลดลงไป ก่อนที่ปีเปิดประตุน้ำนี้จะท่วมทุกปี สิงหา กันยายน ทุกปี เพราะว่าเริ่มเข้าตุลา พฤศจิกายน ธันวาคม น้ำก็ลดเพราะว่ามันไหลไปตามร่องน้ำแม่เมืองมันก็ไหลไปเรื่อย ไม่มีใครไปกั้นไปกั้นมัน แม้ที่ว่าชาวไร่ ชาวนาทางโน้นก็ไม่ได้ทำเหมืองฝายเพราะน้ำอุดมสมบูรณ์ ฟ้าฝนก็ดี ก็พอทำได้ไม่ค่อยเดือดร้อน ก็น้ำนั้นมันลดประมาณทุกที ๆ ที่ลดมาก็คือ 2534, 2535 มาถึง 2536 ปี 2535 นี้ น้ำขึ้นไม่ใช่เพราะธรรมชาติของมัน ที่ขึ้นเพราะเปิดประตุน้ำ ประตุน้ำนี้เขาทำไว้ไม่มากแล้วก็น้ำกว้านใช้มากต้องเอาขึ้นมาเก็บไว้ใช้ประปา ใช้กันทั้งตัวเมือง และเลี้ยงอำเภอคอกคำไต่อีก น้ำก็ลดลงลดลง ปีกลายตอไม้ก็ผุดขึ้นแล้ว ก็เขามาปิดประตุน้ำ ปิดตายตัวเลย พอดีมีอยู่ประมาณเดือนตุลา พฤศจิกายนนี้ฝนตกคราวนั้นมากหน่อย น้ำก็ไหลบ่าลงกว้านมันไม่มีทางลงก็เอ่อขึ้นจนเกือบถึงสะพานที่ยื่นออกมาท้ายโบสถ์ เรียกว่าน้ำขึ้นมาก.....เดี๋ยวนี้มันไม่มีทางจะระบายสะดวก ทำเขื่อนกันหมดแล้ว เขื่อนแม่น้ำเรือ เขื่อนแม่ต๋อน แม่ค้อม แม่ร่องไฮ บ้านเหยียน เขาทำเขื่อนแล้วทางโน้นก็แม่ปืมเขาทำเขื่อนใหญ่ น้ำที่จะมาหล่อเลี้ยงในกว้านอาศัยน้ำแม่ปืม เพราะต้นน้ำอยู่ในเขตของอำเภอพาน ไหลลงมาเป็นน้ำที่มากที่สุด เวลานั้นน้ำท่วมปี 2516 ก็ท่วมมาจากบ้านแม่ปืมก่อน.....สาเหตุที่ทำให้มันหายไปมันมีหลายสถาน โดยเฉพาะป่าไม้ถูกตัด ถูกทำลาย ถูกฟันกันมาก.....” (หน้า 24)

“.....เคยไปเป็นบางที่ ชาวบ้านหลายกว้านก็กลับมาฟื้นฟูการเลี้ยงขุนฝิขุนน้ำกันอีกครั้ง มีการสร้างหอสังข์เป็นประเพณีเก่าที่เขาทำมาก่อนห้วงนาหนึ่งมีเจ้านานำหมู่นำไก่มาเลี้ยงฝิ

โดยเปลี่ยนแปลงแต่ละปีไปโดยมากต้นไม้ที่อยู่ใกล้ลำน้ำในสมัยก่อน เขาจะไม่ค่อยตัดฟันกัน เช่นไม้ตะเคียน สามารถเก็บน้ำได้มาก ถ้าหากมีไม้ตะเคียนอยู่ลำห้วยไหนมันจะทำให้ชุ่มชื้น ถ้าหากไปตัดแล้วก็ทำให้แห้งแล้ง.....” (หน้า 25)

จากคำบอกเล่าดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากกว๊านพะเยาในสมัยก่อน มีลักษณะของการจัดการโดยชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกว๊าน โดยมีข้อตกลงร่วมกันในการใช้ทรัพยากร เช่น การกำหนดระยะเวลารวมทั้งเครื่องมือที่จะใช้ในการจับปลา การมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวา โดยมีผู้นำซึ่งอยู่ในชุมชนเป็นผู้กำกับดูแล ลักษณะดังกล่าวนี้เป็นลักษณะของการควบคุมสังคมในหมู่บ้านภาคเหนือ โดยจะมีการบัญญัติ “กฎหมายหมู่บ้าน” ขึ้นมา ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน เพราะกฎ ระเบียบ ในลักษณะนี้มักมีที่มาจากความเห็นพ้องต้องกันของสมาชิกชุมชนในชนบทที่ห่างไกลจากศูนย์กลางอำนาจรัฐ กฎหมายหมู่บ้านเป็นกลไกควบคุมทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ เพราะชาวบ้านจะพยายามรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ รวมทั้งการที่ชาวบ้านมีธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ เช่น ในเรื่องผิขุน้ำที่มีผลต่อการรักษาทรัพยากรของชุมชน ยิ่งทำให้สถาบันที่ทำหน้าที่ควบคุมสังคมของหมู่บ้านทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะชาวบ้านจะยึดถือจารีตธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาช้านาน จนกระทั่งกลายเป็นสิ่งที่ทุกคนรับรู้และปฏิบัติสืบทอดกันมา

สภาพพื้นที่และประชากร

1. สถานภาพปัจจุบันของกว๊านพะเยา

กว๊านพะเยาอยู่ในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นแหล่งน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของภาคเหนือตอนบน โดยกว๊านพะเยามีพื้นที่ตามกฎหมายที่ดิน 12,831 ไร่ 1 งาน 26.6 ตารางวา หรือประมาณ 20.53 ตารางกิโลเมตร กว๊านพะเยาอยู่ในเขตลุ่มน้ำอิง ที่มีลักษณะคล้ายกะทะ โดยมีกว๊านพะเยาเป็นก้นกะทะ และมีลำน้ำสายต่าง ๆ จากเทือกเขาฝิ่ปันน้ำที่อยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัด รวมทั้งลำน้ำสายต่าง ๆ ในเขตอำเภอแม่ใจ ไหลลงสู่กว๊านพะเยา

จากข้อมูลของสำนักงานธนารักษ์จังหวัดพะเยา ระบุว่า กว๊านพะเยาได้ขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ แปลงหมายเลขทะเบียนที่ พย.7 โดยมีประวัติการได้มาตามประกาศพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่เวนคืนในท้องที่อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2482 เพื่อใช้ในราชการกระทรวงเกษตรราธิการ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปัจจุบัน) ในการบำรุงพันธุ์สัตว์น้ำ กว๊านพะเยา และซื้อด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินบางส่วน ในปี พ.ศ. 2485 กระทรวงเกษตรราธิการ ได้นำส่งกว๊านพะเยาขึ้นทะเบียนที่ราชพัสดุ เนื้อที่ประมาณ 10,600 ไร่ และกระทรวงการคลังได้รับขึ้นทะเบียนเป็นหมายเลขทะเบียนทั่วไปที่ 10697 ถึง 10720 ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2524 กรมธนารักษ์ได้จัดทำโครงการปรับปรุงทะเบียนที่ราชพัสดุ ได้หมายเลขทะเบียนใหม่เป็นหมายเลขทะเบียนที่ พย.7 มาจนถึงปัจจุบัน สำหรับเนื้อที่ของกว๊านพะเยาที่สำนักงานที่ดินจังหวัดพะเยาออกให้ในปี พ.ศ. 2540

คามหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ พย.0149 มีเนื้อที่ 12,831 –1-26.60 ไร่ ซึ่งจำนวนเนื้อที่ดังกล่าวยังไม่ใช่จำนวนเนื้อที่ของกว๊านพะเยาทั้งหมด เนื่องจากในการรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงที่ยื่นต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดพะเยา ในปี พ.ศ. 2529 นั้น เป็นการรังวัดปักหลักเขตออกหนังสือสำคัญในส่วนที่ไม่มีราษฎรคัดค้านเท่านั้น โดยในส่วนที่มีราษฎรคัดค้านอยู่ด้านทิศเหนือของหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเลขที่ พย.0149 บริเวณตั้งแต่สะพานขุนเคชขึ้นไป เนื้อที่ประมาณ 800 กว่าไร่ ยังไม่ได้นำรังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง เนื่องจากมีราษฎรบุกรุกเข้าไปประโยชน์ และออกเอกสารที่ดินทับที่ราชพัสดุ โดยขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการตรวจสอบหลักฐานการบุกรุกของราษฎร ที่ออกเอกสารที่ดินทับที่ราชพัสดุว่ามีจำนวนกี่ราย เนื้อที่เท่าใด

2. สภาพเศรษฐกิจและสังคม

(ก) ประชากร

อำเภอเมืองพะเยามีพื้นที่ทั้งหมด 842.083 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตปกครองออกเป็น 15 ตำบล 160 หมู่บ้าน 1 เทศบาล และ 13 องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

ประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณโดยรอบกว๊านพะเยา ส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองพะเยา แยกเป็นประชากรเมือง ซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพะเยา รวม 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลเวียงและตำบลแม่คำ และประชากรชนบท ซึ่งอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองพะเยา รวม 13 ตำบล ได้แก่ ตำบลจำป่าหวาย ตำบลท่าจำปี ตำบลท่าวังทอง ตำบลบ้านด้อม ตำบลบ้านคำ ตำบลบ้านดุ่น ตำบลบ้านสาว ตำบลบ้านใหม่ ตำบลแม่กา ตำบลแม่นาเรือ ตำบลแม่ปืม ตำบลแม่ใส และตำบลสันป่าม่วง จากการรวบรวมข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดพะเยา และเทศบาลเมืองพะเยา ณ วันที่ 30 กันยายน 2541 มีประชากรรวมทั้งสิ้น 115,602 คน จำนวนครัวเรือน 32,410 ครัวเรือน แยกเป็นประชากรเมืองจำนวน 20,891 คน 7,528 ครัวเรือน และประชากรชนบทจำนวน 94,711 คน 24,882 ครัวเรือน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4

(ข) อาชีพและรายได้

จากการที่จังหวัดพะเยามีภูมิประเทศที่เอื้ออำนวยต่อการเกษตรกรรม ดังนั้น อาชีพและรายได้ส่วนใหญ่ของประชาชนในพื้นที่ จึงมาจากการเกษตรกรรม รองลงมาเป็นรายได้จากนอกภาคเกษตรกรรม ดังนี้

- ภาคเกษตรกรรม มาจากหลายส่วน ได้แก่ กสิกรรม ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ บริการทางการเกษตร และการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร ซึ่งรายได้จากส่วนนี้เป็นรายได้หลักของจังหวัด และมีแนวโน้มของรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10 ทุกปี โดยรายได้จากการกสิกรรมและปศุสัตว์ เป็นแหล่งที่ทำรายได้สูงสุด

- ภาคนอกเกษตรกรรม มาจากหลายกิจกรรม ได้แก่ เหมืองแร่และข่อยหิน การไฟฟ้าและประปา อุตสาหกรรมก่อสร้าง การคมนาคมขนส่ง การค้าส่ง-ปลีก การธนาคาร ประกันภัย ธุรกิจที่อยู่อาศัย และการท่องเที่ยว ซึ่งมีแนวโน้มของรายได้เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 8 ทุกปี โดย

รายได้จากการค้าส่ง-ปลีกและธุรกิจที่อยู่อาศัย เป็นกิจการที่ทำรายได้สูงสุด (แอสตีคอน คอร์ปอเรชั่น จำกัด, 2542)

จำนวนประชากรและครัวเรือนในอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

ตำบล	จำนวนประชากร	จำนวนครัวเรือน
ตำบลจำป่าหวาย	8,551	2,157
ตำบลท่าจำปี	4,419	1,027
ตำบลท่าวังทอง	11,655	2,954
ตำบลบ้านต๋อม	11,294	3,590
ตำบลบ้านด้าย	6,491	1,759
ตำบลบ้านต๋อน	5,787	1,460
ตำบลบ้านสาาง	4,482	1,201
ตำบลบ้านใหม่	4,546	1,203
ตำบลแม่กา	10,497	2,565
ตำบลแม่นาเรือ	8,937	2,398
ตำบลแม่ปืม	8,569	2,213
ตำบลแม่ใส	6,400	1,546
ตำบลสันป่าม่วง	3,083	809
ตำบลเวียง	12,111	4,917
ตำบลแม่ต๋ำ	8,780	2,611

หมายเหตุ : ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2542

ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดพะเยา และสำนักงานเทศบาลเมืองพะเยา

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ – สกุล เอื้ออิศรา หงส์หิรัญ
- วัน เดือน ปี เกิด 5 มกราคม 2497
- ประวัติการศึกษา - ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาการบัญชี
วิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพ
ปีการศึกษา 2518
- ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป
สถาบันราชภัฏลำปาง
ปีการศึกษา 2542
- ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ปีการศึกษา 2544
- ประวัติการทำงาน - พ.ศ. 2520 - 2534 พนักงานตรวจเงินแผ่นดิน 4
สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 5
จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2534 พนักงานตรวจเงินแผ่นดิน 5
สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 6
จังหวัดนครสวรรค์
- พ.ศ. 2534 – 2538 พนักงานตรวจเงินแผ่นดิน 5
สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 5
จังหวัดเชียงใหม่
- พ.ศ. 2538 – 2542 พนักงานตรวจเงินแผ่นดิน 6
สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 14
จังหวัดลำปาง
- พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน พนักงานตรวจเงินแผ่นดิน 7
สำนักงานตรวจเงินแผ่นดินภูมิภาคที่ 9
จังหวัดลำปาง